

Warszawa, 10 grudnia 2014 r.

KMP.573.43.2014.MF

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Domu Pomocy Społecznej im. hr. Eligiusza Suchodolskiego w
Gościeradowie**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, dalej: OPCAT) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 19 - 20 sierpnia 2014 r., do Domu Pomocy Społecznej im. hr. Eligiusza Suchodolskiego w Gościeradowie (zwanego dalej: DPS, Domem, placówką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej: KMP lub Mechanizmem): Wojciech Sadownik (prawnik), Małgorzata Molak, (pedagog resocjalizacyjny), Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji), Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog). W wizytacji wziął udział ekspert psycholog – mgr Paweł Jezierski. Ekspertyza została włączona w treść niniejszego Raportu.

Przedstawiciele KMP sprawdzili na miejscu sposób przestrzegania praw mieszkańców DPS, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z panem Tadeuszem Sikorą - dyrektorem placówki;
- dokonano oglądu budynków mieszkalnych Domu, w tym: wybranych losowo pokoi, warsztatów terapii zajęciowej, sanitariatów, kuchenek podręcznych, sali rehabilitacji;
- przeprowadzono w czasie wizytacji pokoi i innych pomieszczeń rozmowy z mieszkańcami oraz pracownikami DPS;
- przeprowadzono indywidualne rozmowy z losowo wybranymi mieszkańcami Domu;

- poddano analizie wybraną dokumentację, dostępną na miejscu m.in.: książki raportów nocnych, zeszyty raportów zespołów, protokoły ze spotkania Rady Mieszkańców DPS w Gościeradowie, losowo wybrane akta osobowe mieszkańców, indywidualne programy wsparcia (dalej: IPW).

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną.

Pracownicy KMP poinformowali dyrektora DPS o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumentację związaną z funkcjonowaniem placówki, w tym m.in.: zarządzenie nr 3 Dyrektora Domu Pomocy Społecznej w Gościeradowie z dnia 10 lutego 2011 r. w sprawie ustalenia regulaminu trybu postępowania z depozytami wartościowymi w Domu Pomocy Społecznej w Gościeradowie, Regulamin organizacyjny Domu Pomocy Społecznej im. hr. Eligiusza Suchodolskiego w Gościeradowie, statut Domu Pomocy Społecznej im. hr. Eligiusza Suchodolskiego w Gościeradowie, protokoły kontroli Lubelskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 12 maja 2014 r. oraz 5 sierpnia 2014 r.

2. Charakterystyka placówki

Dom Pomocy Społecznej w Gościeradowie jest samodzielną jednostką organizacyjną Powiatu Kraśnickiego, utworzoną i działającą w formie jednostki budżetowej.

Dom jest koedukacyjną placówką stałego pobytu, przeznaczoną dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie.

Dom dysponuje 66 miejscami. Z przedstawionych wizytującym informacji wynika, że w czasie wizytacji przebywało w nim 61 pensjonariuszy: 38 chłopców oraz 23 dziewczyny.

3. Legalność pobytu

Wśród mieszkańców Domu 16 osób było umieszczonych w nim na podstawie postanowienia sądu. Ponadto 49 mieszkańców było ubezwłasnowolnionych całkowicie, a 2 osoby były ubezwłasnowolnione częściowo.

Analiza losowo wybranych akt pensjonariuszy nie ujawniła nieprawidłowości w zakresie legalności pobytu i dysponowania środkami finansowymi tych mieszkańców.

4. Personel

W DPS zatrudnione są 63 osoby, m.in.: 20 opiekunek, 1 pracownik socjalny, kierownik działu opiekuńczo-terapeutycznego, 7 pielęgniarek, 2 fizjoterapeutów, 1 psycholog, 7 pokojowych. Jak zauważył ekspert KMP wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo-terapeutycznego jest zgodny z obowiązującymi przepisami prawa (§ 6 ust. 2 pkt 3 lit. e rozporządzenia z dnia 23 sierpnia 2012 r. Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie domów pomocy społecznej [Dz. U. z 2012 r. poz. 964, dalej: rozporządzenie]).

Problemem spotykanym w wielu wizytowanych przez przedstawicieli Mechanizmu domach pomocy społecznej jest silne sfeminizowanie personelu wykonującego zabiegi opiekuńczo-pielęgnacyjne¹. Pracownicy KMP zwrócili uwagę, iż wśród personelu wykonującego zawód opiekuna jest tylko 1 mężczyzna, co – zważywszy na fakt, że w Domu mieszka 38 chłopców – w ocenie przedstawicieli KMP stanowi liczbę niewystarczającą. Jest to istotne, w sytuacjach, gdy mieszkaniec nie chce, aby przy zabiegach higienicznych pomagała mu osoba przeciwnej płci. Wtedy to obowiązkiem personelu Domu jest zapewnienie mu pomocy pracownika tej samej płci. Warto w tym miejscu wskazać na Zasadę 14 Zasad ONZ na rzecz osób starszych, której treść znajduje zastosowanie także w przypadku domu pomocy społecznej przeznaczonego dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną: *Osoby starsze powinny mieć możliwość korzystania z praw człowieka i podstawowych swobód w trakcie przebywania w instytucjach zapewniających schronienie, opiekę lub pomoc medyczną, włączając w to pełne poszanowanie ich godności, przekonań, potrzeb i prywatności, a także prawa do decydowania o formie opieki i jakości życia.*

Z analizy dokumentacji wynika, że personel Domu uczestniczy w licznych szkoleniach, o bardzo szerokim spektrum tematycznym. W 2013 r. pracownicy DPS uczestniczyli m. in. w następujących szkoleniach: *Realizacja indywidualnego planu wsparcia w oparciu o zintegrowany system współdziałania w ramach zespołu terapeutyczno-opiekuńczego, Wsparcie mieszkańca DPS z niepełnosprawnością intelektualną, Nowoczesne formy terapii i metody pracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie i psychicznie, Techniki relaksacyjne i wizualizacja w pracy z mieszkańcami DPS, Stres i wypalenie zawodowe pracowników pomocy społecznej.*

---

¹ Patrz.: Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich 2014, nr 4 Źródła, Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2013, str. 153, http://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Raport_RPO_z_dzialalnosci_KMP_w_2013_r.pdf.

Natomiast w 2014 r. pracownicy Domu uczestniczyli m. in. w następujących zajęciach: *Usługi opiekuńcze-opieka nad leżącym dzieckiem-mieszkańcem DPS, Podstawy dobrego kontaktu między personelem a podopiecznym DPS, Przymus bezpośredni wobec mieszkańca DPS, Pierwsza pomoc przedmedyczna, Zastosowanie muzykoterapii w profilaktyce stresu.*

5. Traktowanie

W ocenie pracowników Mechanizmu atmosfera panująca w Domu w trakcie wizytacji była bardzo dobra. Wizytujący zwrócili szczególną uwagę na podejście personelu do mieszkańców, które było pełne ciepła, cierpliwości i zaangażowania. Mieszkańcy podczas rozmów z wizytującymi chwalili personel, a jego pracę ocenili bardzo pozytywnie. Każdy z rozmówców znał imię swojego pracownika pierwszego kontaktu.

Z informacji uzyskanych od mieszkańców Domu oraz personelu wynika, iż pensjonariusze są zaangażowani w wykonywanie prac na rzecz DPS. Szczególne zaniepokojenie przedstawicieli KMP wzbudziła informacja podawana w indywidualnych rozmowach z mieszkańcami, iż wśród zadań, które wykonują jest pomoc przy zmianie pieluch innym pensjonariuszom Domu oraz pomoc w ich przebieraniu. W opinii przedstawicieli KMP udzielanie tego typu pomocy narusza poczucie intymności i prywatności osób, które z niej korzystają.

W związku z powyższym pracownicy Mechanizmu zalecają wyeliminowanie praktyki wykonywania zadań mogących naruszać poczucie intymności i prywatności pensjonariuszy Domu, takich jak np. pomoc przy zmianie pieluch mieszkańców placówki.

Przedstawiciele KMP wyrazili w trakcie wizytacji wątpliwości w zakresie praktyki stosowania środków przymusu bezpośredniego (dalej: ś.p.b.) w placówce.

Z analizowanej dokumentacji wynikało, iż w okresie obejmującym zakres wizytacji (od 2013 r. do dnia jej przeprowadzenia) były przypadki zastosowania ś.p.b. Wszystkie 4 przypadki, kiedy użyto ś.p.b. miały miejsce w 2014 r.

W Domu znajdują się tzw. pokój wyciszeń i izolatka.

Pierwsze uwagi wizytujących wywołało wyposażenie tzw. pokoju wyciszeń, który w nomenklaturze prawniczej stanowi desygnat izolatki w rozumieniu § 8 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 28 czerwca 2012 r. w sprawie sposobu stosowania i dokumentowania zastosowania środka przymusu bezpośredniego oraz dokonywania oceny zasadności jego zastosowania (Dz. U. z 2012 r., poz. 740, dalej: rozporządzenie o ś.p.b.). Mowa w nim o

pomieszczeniu urządzonym w sposób zabezpieczający przed uszkodzeniem ciała oraz które wyposażone zostało w kamerę monitoringu. W DPS w Gościeradowie izolatka nie została wyposażona w kamerę monitoringu. Przedstawiciele KMP zalecają wypełnienie normy zawartej we wskazanym przepisie rozporządzenia o ś.p.b. i zainstalowanie kamery monitoringu.

Natomiast pomieszczenie, które personel Domu nazywał izolatką, był to pokój wyposażony w stolik z krzesłami oraz łóżko. Z rozmowy z personelem placówki wynikało, iż do pomieszczenia tego udają się pobudzeni mieszkańcy, aby pod opieką pracownika wyciszyć emocje i rozładować nagromadzone napięcie. Najczęściej takie odseparowanie od reszty mieszkańców trwa kilka minut.

Analizując dokumentację dotyczącą zastosowania ś.p.b. przedstawiciele KMP zauważyli, że zapis w księdze raportów pielęgniarских ma bardzo lakoniczny charakter. Wpis z dnia 13 czerwca 2014 r. brzmi następująco: *[dane usunięto] pobudzony, agresja do wychowanków z grupy. Uderzał rękoma w szyby, rozbił dłonie, ranę zdezynfekowano. Rzucił obrazkami na korytarzu. Podano pod język Olanzapinę 5 mg, przebywał w pokoju wyciszeni przez 30 min, wyciszył się, zlecone leki podano.* Należy zauważyć, iż w zapisie tym brakuje koniecznych elementów opisu zastosowania ś.p.b., które zostały unormowane w przepisie § 13 ust. 2 rozporządzenia o ś.p.b., czyli: *informację o zastosowaniu przymusu bezpośredniego pielęgniarка zamieszcza w księdze raportów pielęgniarских, w której, poza informacjami wskazanymi w ust. 1 (odnotowanie zastosowanego ś.p.b.; przyczyny zastosowania przymusu bezpośredniego, w tym uzasadniające wybór ś.p.b.; czas stosowania przymusu bezpośredniego oraz przyczyny jego ewentualnego przedłużenia; informację o uprzedzeniu osoby z zaburzeniami psychicznymi przed zastosowaniem przymusu bezpośredniego, że środek ten ma zostać wobec niej podjęty), odnotowuje również informacje o:*

- 1) *osobie zlecającej zastosowanie przymusu bezpośredniego, zwanej dalej zlecającym;*
- 2) *osobach wykonujących przymus bezpośredni;*
- 3) *przebiegu stosowania przymusu bezpośredniego, w tym o skutkach stosowania przymusu bezpośredniego dla zdrowia osoby z zaburzeniami psychicznymi, wobec której został on podjęty.*

Kwestie, na które zwracają uwagę reprezentanci Mechanizmu, to brak opisu uzasadnienia wyboru ś.p.b. oraz brak opisu przebiegu stosowania ś.p.b. Co istotne, brakuje adnotacji o kontroli stanu fizycznego osoby wobec której zastosowano ś.p.b. przeprowadzanej co 15 min. (zgodnie z przepisem § 10 ust. 1 rozporządzenia o ś.p.b.).

Należy w tym przypadku wskazać również na pewną nieścisłość. W księdze raportów pielęgniarskich zawarto informację o tym, że ś.p.b. wobec mieszkańca trwał 30 min., podczas gdy z udostępnionej wizytującym karty zastosowania unieruchomienia lub izolacji wynika, że ś.p.b. trwał 15 min.

Ponadto pracownicy Mechanizmu zauważyli, że karta zastosowania unieruchomienia lub izolacji mieszkańca [*dane usunięto*] nie zawierała powodu zastosowania ś.p.b. Co więcej, na żadnej z analizowanych przez przedstawicieli KMP kart zastosowania unieruchomienia lub izolacji nie widniały podpisy lekarza ani pieczętka zlecającego ś.p.b.

Przedstawiciele KMP zalecają systematyczne przypominanie personelowi DPS o zasadach legalnego zastosowania ś.p.b. oraz właściwego ich dokumentowania. Pracownicy KMP zalecają również dopilnowanie, aby dokumentacja rejestrująca zastosowanie ś.p.b. była wypełniana rzetelnie i zgodnie ze stanem faktycznym oraz z wymogami wynikającymi z regulujących to zagadnienie przepisów.

6. Dyscyplinowanie

Ekspert KMP analizując IPW mieszkańca [*dane usunięto*] zauważył wpis następującej treści: *stosowanie systemu kar i nagród za złe i dobre zachowanie*. Osoba z personelu, która dokonała tego wpisu, wyjaśniła ekspertowi Mechanizmu, że w Domu najwyższym stosowanym rodzajem kary jest pouczenie słowne. W tym miejscu przedstawiciele KMP wyjaśniają, iż kwestia wymierzania kar pozostaje w ścisłym związku z konstytucyjnymi prawami i wolnościami jednostki. Stosownie do art. 31 ust. 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r., nr 78, poz. 483 ze zm.), *ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw*. Wobec powyższego, w aktualnym stanie prawnym brak jest podstawy upoważniającej pracowników domów pomocy społecznej do stosowania wobec mieszkańców środków dyscyplinarnych. Przedstawiciele KMP zalecają wyeliminowanie stosowania systemu kar wobec mieszkańców DPS.

7. Prawo do ochrony zdrowia

Mieszkańcy Domu korzystają ze świadczeń podstawowej opieki medycznej oferowanej w Ośrodku Zdrowia z Gościeradowie. Mieszkańcy skierowani do lekarzy specjalistów są dowożeni do Kraśnika.

Opiekę psychiatryczną zapewnia pensjonariuszom lekarz psychiatra, który wizytuje placówkę dwa razy w miesiącu.

Ponadto DPS współpracuje na zasadach wolontariatu z ordynatorem Szpitala Ortopedycznego w Janowie Lubelskim, który dwa razy w miesiącu przyjmuje mieszkańców na terenie Domu.

Pensjonariusze korzystają z usług stomatologa w Gościeradowie. Kiedy jest taka potrzeba pacjenci Domu przyjmowani są przez lekarza dentystę w Sandomierzu, który współpracuje z anestezjologiem posiadającym uprawnienia do narkozy.

Placówka zatrudnia 7 pielęgniarek, które pełnią całodobowe dyżury.

W placówce oferowane są różnorodne zajęcia rehabilitacyjne: hydroterapia, kinezyterapia i rehabilitacja na siłowni, fizykoterapia. Dla osób, które nie są w stanie korzystać z ćwiczeń na salach, prowadzone są zajęcia przyłóżkowe. Zabiegi z fizykoterapii obejmują: krioterapię, ultradźwięki, elektrostymulację, pole magnetyczne, lampę sollux, laser, prądy interferencyjne i galwanizację. Jak ocenił ekspert KMP, sale do zajęć rehabilitacyjnych są bardzo dobrze wyposażone. Sala gimnastyczna jest wyposażona w drabinki oraz kosze do gry w koszykówkę.

Mieszkańcy korzystają z zajęć zooterapeutycznych i hipoterapeutycznych. Podczas zajęć zooterapii mieszkańcy obserwują zwierzęta, pomagają w sprzątaniu pomieszczeń i czyszczeniu zwierząt a także wyprowadzaniu ich na wypas. Na stałe z zajęć korzystały 4 osoby. Hipoterapia w DPS polega na rehabilitacyjnej i terapeutycznej jeździe konnej, terapii kontaktu z koniem oraz rekreacji. W lecie organizowane są przejażdżki bryczką a zimą kuligi. W 2013 roku łącznie przeprowadzono 151 zajęć.

8. Prawo do informacji

Z zebranych przez wizytujących informacji wynika, że przyjęciem nowych mieszkańców Domu najczęściej zajmuje się pracownik socjalny wraz z kierownikiem zespołu. Pensjonariusz przez miesiąc nie jest przypisywany do konkretnego zespołu terapeutyczno-opiekuńczego, gdyż okres ten służy adaptacji mieszkańca oraz obserwacji i poznaniu go przez personel.

W czasie wizytacji reprezentanci KMP zwrócili uwagę, iż umieszczone w miejscach ogólnodostępnych informacje dotyczące funkcjonowania Domu były skierowane bardziej do personelu niż do mieszkańców. Przedstawiciele KMP zdają sobie sprawę ze stanu psychofizycznego pensjonariuszy, wskazują jednak, iż dane dotyczące informacji o prawach mieszkańca i zasadach panujących w placówce powinny być upublicznione w ten sposób, aby także osoby odwiedzające mieszkańców miały szansę się z nimi zapoznać. Wobec powyższego pracownicy KMP zalecają umieszczenie w miejscach ogólnodostępnych regulamin DPS, informacji o prawach mieszkańca i zasadach panujących w placówce. Ponadto reprezentanci Mechanizmu zalecają wywieszenie w ogólnodostępnym miejscu wykazu danych teleadresowych instytucji stojących na straży praw człowieka.

W tym miejscu warto zaznaczyć, że personel placówki poinformował reprezentantów KMP, iż nie posiadają oni piktogramów przedstawiających zasad panujących w placówce. Są one niezwykle istotne, ponieważ mieszkańcy, niezależnie od poziomu funkcjonowania poznawczego, będą mieli dostęp do wiedzy na temat ich praw oraz zasad panujących w Domu. Równocześnie pracownicy DPS zapewnili, iż takie piktogramy zostaną przygotowane. W związku z powyższym proszę o informację, czy DPS został wyposażony w piktogramy przedstawiające w formie zrozumiałej dla mieszkańców Domu zasady w nim panujące?

Zgodnie z treścią postanowienia § 1 pkt 11 regulaminu mieszkańców Domu Pomocy Społecznej w Gościeradowie, *mieszkaniec ma prawo do wnoszenia skarg i wniosków, które może zapisywać w książce skarg i wniosków znajdującej się w gabinecie pielęgniarzkim*. Ponadto codziennie pensjonariusze mogą się zgłaszać do dyrektora placówki w sprawach skarg, zażaleń i wniosków.

Dowody osobiste mieszkańców są przechowywane u pracownika socjalnego. W tym miejscu należy wskazać, iż art. 33 ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 roku o ewidencji ludności i dowodach osobistych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 993 ze zm.) wprowadza zakaz zatrzymywania dowodu osobistego, którego pozbawione podstaw prawnych złamanie stanowi wykroczenie stypizowane w art. 55 ust. 1 pkt 2 wskazanej ustawy. Zgodnie jednak z wykładnią dokonaną przez Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 9 grudnia 2010 roku o sygnaturze II AKa 397/10 znamiona wykroczenia z art.55 ust.1 pkt 2 ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych polegającego na zatrzymaniu cudzego dowodu osobistego nie są wypełnione, jeżeli wejście w posiadanie dowodu nastąpiło za akceptacją i przyzwoleniem osoby uprawnionej. Biorąc pod uwagę

powyższe pracownicy KMP zalecają każdorazowe odbieranie zgody od mieszkańca lub opiekuna prawnego mieszkańca ubezwłasnowolnionego na przechowywanie dowodu osobistego.

9. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym

Zgodnie z przekazanymi przez dyrektora placówki informacjami, mieszkańcy mają nieograniczoną swobodę w zakresie wyjść na zewnątrz, która jest jednak uzależniona od stanu psychofizycznego pensjonariuszy.

Co do zasady sprawniejsi mieszkańcy Domu mogą się poruszać po leżącym przy DPS parku. Natomiast mniej sprawni mieszkańcy, wymagający asysty personelu, wychodzą na taras i patio położone w najbliższym otoczeniu Domu. Ponadto organizowane są grupowe wyjścia do parku lub do sklepu.

Postanowienie § 2 ust. 6 Regulaminu Mieszkańców Domu Pomocy Społecznej im. hr. Eligiusza Suchodolskiego w Gościeradowie reguluje kwestię samodzielnych wyjść mieszkańców następująco: *DPS jest otwarty na kontakt ze środowiskiem. Mieszkaniec ma prawo do swobodnego poruszania się, jednak z uwagi na jego bezpieczeństwo wyjścia powinny być uzgadniane z jego opiekunem i ewidencjonowane (książka wyjść).*

Zgodnie z informacją przedstawioną wizytującym przez dyrektora DPS, nie ma ograniczeń w zakresie kręgu osób, które mogą odwiedzać mieszkańców Domu. Ponadto nie ma z góry wyznaczonych dni i godzin przeznaczonych na spotkania z bliskimi. Mieszkańcy mogą spotkać się ze swoimi gośćmi w pokoju odwiedzin, na świetlicy lub mogą ich zaprosić do swojego pokoju. Placówka umożliwia bezpłatny nocleg rodzinom odwiedzającym mieszkańców. W trakcie rozmów indywidualnych pensjonariusze nie zgłaszali uwag w przedmiotowym zakresie.

Przedstawicielka KMP zwróciła uwagę na zapis pkt 3 *procedury odwiedzin mieszkańców*, zgodnie z którym *obecna na zmianie osoba ma zwrócić uwagę na to, aby odwiedziny przebiegały w spokojnej i miłej atmosferze*. Zgodnie z wyjaśnieniami dyrektora placówki zapis ten nie ma na celu naruszanie prywatności mieszkańców, a jedynie obliuguje pracowników do zwracania uwagi, czy osoby przybywające do Domu nie zagrażały bezpieczeństwu pensjonariuszy (np. nie były pod wpływem alkoholu). Przedstawiciele KMP zalecają przeformułowanie wskazanego zapisu na bardziej jednoznaczny, niebudzący wątpliwości, iż może prowadzić do naruszania prywatności mieszkańca w trakcie odwiedzin.

Mieszkańcy DPS mogą posiadać przy sobie telefony komórkowe. Mogą także wykonywać połączenia telefoniczne na koszt placówki na terenie kraju. Oba budynki Domu zostały wyposażone w telefony – w *Domku pod kasztanami* telefon stacjonarny umieszczony jest w przedpokoju, natomiast w *Pałacyku* służbowy telefon stacjonarny i telefon komórkowy znajdują się w gabinecie pielęgniarskim.

Przedstawiciele KMP zwracają uwagę, iż takie umieszczenie telefonu, z którego mogą korzystać mieszkańcy, może sprawić, że do treści prywatnych rozmów pensjonariuszy dostęp mają także pracownicy Domu. W związku z powyższym reprezentanci KMP zalecają zapewnienie poczucia prywatności mieszkańcom Domu podczas prowadzenia przez nich rozmów telefonicznych.

Korespondencja nie podlega cenzurze.

10. Oddziaływania kulturalno-oświatowe i terapeutyczne

Na terenie Domu znajduje się Warsztat Terapii Zajęciowej (dalej: WTZ), który jest wyodrębnioną finansowo i organizacyjnie placówką stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. W ramach WTZ prowadzone są zajęcia dla 30 osób z powiatu kraśnickiego, w tym 7 z nich jest mieszkańcami DPS. W ofercie WTZ działa 6 stałych pracowni: rozwijania umiejętności, informatyczno-poligraficznej, krawieckiej, tkackiej, stolarskiej oraz plastycznej. Dodatkowo zainteresowani mogą uczestniczyć w zajęciach klubu filmowego, klubu *piechura* i miłośnika przyrody, kółka artystycznego, klubu miłośnika gier komputerowych oraz klubu majsterkowicza. Organizowane są także praktyki zawodowe na stanowiskach pomoc pracownika gospodarczego oraz pracownik porządkowy, z których skorzystało do czasu wizytacji 10 osób.

W tym miejscu należy podkreślić, że WTZ są bardzo dobrze wyposażone, w każdej z pracowni znajdowały się materiały i narzędzia niezbędne do pracy podopiecznych. Zgodnie z obserwacją eksperta KMP, bardzo dobrze wyposażona jest sala doświadczania świata, gdzie oddziałuje się na zmysły za pomocą światła, dźwięków, zapachów oraz muzyki. Zajęcia prowadzone na tej sali odbywają się w ramach zajęć świetlicowych. Sala doświadczania świata mieszcząca się w budynku pałacowym jest znacznie uboższa w narzędzia do pracy terapeutycznej.

Jak ocenia ekspert KMP, w pracowniach uczestnicy poprzez pracę kształtują odpowiednie umiejętności oraz wzmacniana jest ich samoocena poprzez poczucie bycia

potrzebnym, twórczym. Wytworzone materiały służą różnym celom, m.in. dekoracji imprez okolicznościowych, wystawiane są podczas kiermaszów, a pozyskane środki są przeznaczane na dofinansowania wyjazdów uczestników.

Jak zauważył ekspert KMP, oferta imprez okolicznościowych i kulturalno-oświatowych organizowanych w placówce jest bogata. Między innymi są to: wycieczki (np. Krasnobród-Zamość, Muzeum Wsi w Maruszewie, ZOO), zabawy okolicznościowe (Święto Piezonego Ziemniaka, Majówka, Dzień Dziecka), turnusy rehabilitacyjne (Iwonicz), turnieje (rzuty do kosza, jazda rowerem trójkołowym) oraz inne atrakcje (kulig, spektakl, wspólne kolędowanie, piknik integracyjny). Z rozmów z mieszkańcami wynika, że są oni zadowoleni z proponowanego programu kulturalno-oświatowego. W 2014 roku 4 pensjonariuszy miało okazję przebywać na turnusie rehabilitacyjnym w Okunince.

W ocenie eksperta Mechanizmu, zajęcia oferowane w placówce są adekwatnie dobrane do potrzeb i możliwości mieszkańców, a ich oferta jest różnorodna. Większość z pensjonariuszy ma też inne zorganizowane zajęcia jak nauczanie (w Specjalnej Szkole Podstawowej oraz w Szkole Przystosowanej do Pracy), czy Warsztaty Terapii Zajęciowej, a także korzysta z wyjazdów i innych form zajęć kulturalno-oświatowych. Ich czas jest więc odpowiednio wypełniony.

Ekspert KMP przeanalizował oddziaływania psychologiczne skierowane wobec mieszkańców Domu. Na rozmowy mieszkańcy są zapraszani przez psychologa, rzadko zdarzają się interwencje kryzysowe, gdy psycholog jest wzywany do któregoś z pensjonariuszy. Jak zauważa ekspert Mechanizmu, każdego dnia odbywa się po kilka rozmów lub innych oddziaływań psychologa względem podopiecznych. Natomiast z ewidencji pracy psychologa wynika, że wykonuje jedno zadanie dziennie, czasami bliżej nieokreślone. Przykładowy wpis z 1 sierpnia 2014 r. to: *obserwacja psychologiczna*. Brak jest informacji kogo i w jakim celu ją prowadził.

W przeprowadzonych przez psychologa obserwacjach psychologicznych brakuje czasami podpisu osoby dokonującej obserwacji – pod wpisem dotyczącym mieszkanki [*dane usunięto*] z 8 listopada 2012 r. czy pensjonariuszki [*dane usunięto*] z 30 października 2012 r. Karty psychologiczne są uzupełniane rzadko, np. u mieszkanki [*dane usunięto*] wpisy pojawiają się 19 września 2012 r. (*chętnie układa klocki*), a następne są 6 czerwca 2013 r. i 12 lutego 2014 r. Jak dostrzegł ekspert KMP, może być to spowodowane kilkoma zeszytami ewidencji ich pracy. W związku z tym ekspert Mechanizmu zaleca uporządkowanie ewidencji pracy psychologa.

Z przeprowadzonej przez eksperta KMP analizy dokumentacji wynika, że w części teczek mieszkańców widnieją nieaktualne dane dotyczące pracownika pierwszego kontaktu (dalej: ppk) oraz opiekuna prawnego. W aktach osobowych pensjonariuszki Domu [*dane usunięto*] jako opiekun prawny wpisana została [*dane usunięto*], podczas gdy w Sprawozdaniu DPS za 2013 r. widniała [*dane usunięto*]. W przypadku teczek osobowych następujących mieszkańców: [*dane usunięto*], [*dane usunięto*] i [*dane usunięto*] istnieją rozbieżności co do ppk jaki wpisany został do karty mieszkańca, a jaki podany został dla tych mieszkańców w sprawozdaniu DPS za 2013 r. Ekspert KMP zaleca aktualizowanie na bieżąco danych dotyczących mieszkańców Domu.

W ocenie eksperta Mechanizmu, cele zawarte w IPW są formułowane ogólnikowo i nie odnoszą się do deficytów i problemów dotyczących mieszkańca. Przykładowo u mieszkańca [*dane usunięto*], jako cel do osiągnięcia w okresie półrocznym podano oddziaływania dotyczące problematyki higienicznego spożywania posiłków. Zdaniem eksperta KMP u tej osoby można znaleźć w diagnozie psychologiczno-pedagogicznej zalecenia, które mówią m.in. o potrzebie rozwoju procesów poznawczych, wzbogacania doświadczeń społecznych, wzbogacaniu słownictwa i ćwiczeniach manualnych. Wydaje się, że półroczny cel wspierania w sprawniejszym posługiwaniu się sztucami, choć ważny, jest niewystarczającym celem wspomagającym rozwój mieszkańca. Podobnie sytuacja wygląda u mieszkańców: [*dane usunięto*], [*dane usunięto*], czy [*dane usunięto*]. W przypadku tych pensjonariuszy półroczne cele widniejące w IPW wydają się ważne, aczkolwiek mało rozwojowe: poprawa nawyków przy spożywaniu posiłków, poprawa orientacji w terenie. Niewystarczające jako oddziaływania wydaje się to również dlatego, że te cele często są przepisywane na kolejne okresy, gdyż mieszkańcy nie są w stanie ich opanować. Podobnie u mieszkańca [*dane usunięto*], jako problem psychospołeczny podano tęsknotę za domem rodzinnym i wpisano do IPW jako półroczny cel rozwiązywanie tego problemu. Jak zaznaczył ekspert KMP, oddziaływania sprzyjające rozwojowi więzi rodzinnych, jeśli to możliwe, powinny być stałym oddziaływaniem, a nie celem półrocznym w IPW. Zebranie informacji o mieszkańcu w jednym miejscu, może przyczynić się do odpowiedniego dobrania celu głównego, celów szczegółowych, a co za tym idzie także dobrania odpowiednich działań i w konsekwencji doprowadzić do poprawy funkcjonowania mieszkańca.

W związku ze wskazanymi uwagami, ekspert Mechanizmu zaleca dokonywanie miesięcznej ewaluacji z zachowań i aktywności mieszkańca oraz wynikających z tego nastrojów i stanów. Zaleca on także zindywidualizowanie celów głównych dla mieszkańców, oraz wprowadzenie półrocznych okresów oceny stanu realizacji celów szczegółowych.

Ponadto w odniesieniu do IPW mieszkańców Domu ekspert KMP zauważył, że przy formułowaniu celu w IPW bierze udział ZO-T, spisuje go jedna osoba obecna na zebraniu i podpisuje się pod nim. W związku z tym można odnieść mylne wrażenie, że osoba sama układała oddziaływania dla mieszkańca, gdyż nie ma nigdzie informacji, kto uczestniczył w zebraniu i ustalaniu IPW i celów pracy dla mieszkańca. Ekspert KMP zaleca, by w każdym IPW widniała informacja, kto z Zespołu uczestniczył w zebraniu i tworzył plan pracy dla mieszkańca.

Z analizy dokumentacji, którą przeprowadził ekspert KMP, wynika że wobec mieszkańca *[dane usunięto]* stosowanych było bardzo mało oddziaływań terapeutycznych. Tenże mieszkaniec, uczestniczył jedynie w terapii zajęciowej i imprezach okolicznościowych. O innych jego aktywnościach, czy też aktywności personelu wobec mieszkańca, brak jest informacji. Różne są także częstotliwości udziału w zajęciach terapii zajęciowej. W czerwcu były one co 4 dni – 21, 25 i 29. W lipcu przerwy między zajęciami wynosiły około 10 dni – odbyły się 3, 11, 19 i 31.

Przedstawiciele KMP zwrócili uwagę, iż wpisy w zeszytach raportów nie uwzględniały wszystkich niezbędnych informacji. Przedstawiały one zachowanie mieszkańców, nie opisując reakcji personelu, w sytuacji gdy ta reakcja jest jak najbardziej pożądana. Wpis z raportu z dyżuru nocnego z dnia 25.07/26.07.2014 r. brzmi następująco: *[dane usunięto] chłopiec nie spał do godz. 23:30, był pobudzony, rzucał butami, ściągał kołdry chłopakom, bił się z nimi*. Wpis kończy się nie streszczając reakcji personelu na zajście. Podobnie wpis z zeszytu raportów zespołu I z dnia 26.04.2014 r. brzmi: *[dane usunięto] – chłopiec pobudzony psychoruchowo, bez powodu krzyczał, walił głową w szafę. Przeprowadzone z nim rozmowy i tłumaczenia – nie przyniosły oczekiwanych rezultatów*. Nie zostało wskazane, jak zdarzenie zostało ostatecznie rozwiązane. Przedstawiciele KMP zalecają zwracanie uwagi pracowników Domu na prowadzenie dokładnych i wyczerpujących wpisów w dokumentacji dotyczącej funkcjonowania Domu.

11. Warunki bytowe

Dom Pomocy Społecznej w Gościeradowie składa się z dwóch budynków mieszkalnych, każdy z nich przeznaczony jest dla innej grupy pensjonariuszy. Zgodnie z uzyskanymi informacjami, *Pałac* przeznaczony jest dla mieszkańców wymagających wzmożonej opieki (zespół II) i asysty personelu (zespół III) placówki. Natomiast w

Domku pod kasztanami mieszkają przede wszystkim pensjonariusze usamodzielniający się, wymagający jedynie nadzoru personelu Domu (zespół I).

Należy podkreślić, że Dom położony jest na rozległym terenie, otoczonym parkiem, co stanowi ogromny potencjał placówki. W czasie wizytacji prowadzone były prace renowacyjne terenu okalającego Dom, dzięki czemu mieszkańcy będą mieli do dyspozycji zagospodarowany obszar pozwalający im spędzać czas na świeżym powietrzu.

Przedstawiciele KMP uważają, że pokoje mieszkańców są urządzone estetycznie. Każdy pensjonariusz może przyozdobić miejsce swojego pobytu przedmiotami osobistego użytku, jednak niewielu z nich korzystało z tej możliwości. Zdaniem przedstawicieli KMP zalecane jest dokonywanie na bieżąco przeglądu technicznego oraz drobnych prac remontowych w pokojach pensjonariuszy, gdyż w niektórych z nich podłoga wymaga odnowienia, a ściany powinny zostać odświeżone.

Wątpliwości przedstawicieli KMP wzbudziły pokoje przechodnie znajdujące się w *Pałacyku*. Osoby umieszczone w takich pomieszczeniach narażone są na większy niż pozostałe hałas oraz brak prywatności spowodowany częstym wychodzeniem lub wchodzeniem do pokoju innych podopiecznych. W ocenie przedstawicieli KMP takie zakwaterowanie nie zapewnia pensjonariuszom dostatecznych warunków do odpoczynku i zachowania intymności. Dyrektor placówki przekazał wizytującym informację, iż chciał wydzielić osobne wejścia do pomieszczeń, ale nie uzyska zgody Konserwatora Zabytków. W Domu nie ma oficjalnej korespondencji w tej sprawie. Pracownicy Mechanizmu zalecają ponowne zwrócenie się do Konserwatora Zabytków z wnioskiem o zgodę na wykonanie podczas przyszłych remontów placówki odrębnego wejścia do każdego z pokoi.

W pokojach znajduje się system sygnalizacji przyzywowej, który w czasie wizytacji nie działał. Zgodnie z oświadczeniem dyrektora DPS awaria miała charakter incydentalny i została usunięta na drugi dzień. Przedstawiciele KMP zalecają dokonywanie stałych przeglądów instalacji w celu zapobiegnięcia tego typu wydarzeniom. Należy przy tym zauważyć, że działający system przyzywowy może niejednokrotnie uratować życie albo zdrowie mieszkańca. W związku z tym należy także zauważyć, iż włącznik sygnalizacji znajdował się poza zasięgiem rąk pensjonariuszy. W efekcie zmniejsza to funkcję tego systemu, który w nagłych wypadkach ma na celu pozwolić na natychmiastowe przywołanie personelu do potrzebującego pomocy

mieszkańca. Przedstawiciele KMP zalecają zmianę miejsca zamocowania sygnalizacji przyzywowej tak, aby znajdowała się w zasięgu rąk mieszkańców.

Podczas oglądu placówki pracownicy KMP zwrócili uwagę, że w jednym ze stanowisk prysznicowych w łazienkach stał magazynowany tam sprzęt. Przedstawiciele KMP zalecają dbanie przez personel placówki, aby miejsca przeznaczone dla mieszkańców były dla nich dostępne.

Pomieszczenia wspólne dla wszystkich mieszkańców były – zdaniem przedstawicieli KMP – odpowiednio wyposażone, a ich aranżacja przywoływała skojarzenie z domem rodzinnym. W *Domku pod kasztanami* mieszkańcy spotykają się na posiłki i wspólnie spędzany czas w aneksie kuchennym, natomiast w *Pałacyku* znajduje się stołówka i dwie kuchenki podręczne. Mieszkańcy mogą spożywać przekąski pomiędzy podstawowymi posiłkami.

Na terenie placówki nie wyodrębniono palarni, podczas gdy zgodnie z treścią § 6 ust. 1 pkt 2 lit. h rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 sierpnia 2012 r. w sprawie domów pomocy społecznej (Dz. U. z 2012 r., poz.964) *dom uznaje się za spełniający warunki, jeżeli znajduje się w nim palarnia, jeżeli wśród mieszkańców domu są osoby palące*. Jeden mieszkaniec Domu w czasie wizytacji był osobą palącą. Przedstawiciele KMP zalecają zorganizowanie palarni na terenie DPS.

Dom nie jest objęty systemem monitoringu wizyjnego.

12. Sytuacja osób z niepełnosprawnościami

Zdaniem przedstawicieli KMP placówka nie jest w pełni przystosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością fizyczną. Wprawdzie zamontowano w niej instalacje mające na celu ułatwienie poruszania się po Domu osobom z niepełnosprawnością, jednak należy je uznać za niewystarczające. Przykładowo w *Domku pod kasztanami* znajduje się pokój osób poruszających się na wózku inwalidzkim, w którym na środku ustawiono zestaw składający się z ławy i foteli, co znacznie ogranicza przestrzeń pozwalającą mieszkańcom tego pokoju manewrować wózkami. Zdaniem przedstawicieli KMP zasadne jest stałe usunięcie zbędnych elementów wyposażenia pokoi osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, tak aby wygospodarować w nich przestrzeń pozwalającą im na samodzielnie przemieszczanie się.

W *Pałacyku* w drzwiach do poszczególnych pokoi zainstalowane są progi, co znacznie utrudnia poruszanie się po tym budynku osobom z niepełnosprawnością fizyczną. Łazienki przeznaczone dla mieszkańców są wyposażone w pewne udogodnienia, które nie w pełni można uznać za dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnością. Pracownicy KMP

zaznaczają, że pewne modernizacje pozwalające na samodzielność osób z niepełnosprawnością (np. wymiana baterii łazienkowych, w których woda odkręcana jest kurkiem, na baterie z przedłużonym uchwytem) nie wymagają dużych nakładów finansowych czy ingerencji w architekturę budynku.

Przypomnieć w tym miejscu należy, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 roku przez Sejm RP Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475), osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Nadto Polska w dniu 6 września 2012 roku ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 roku przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169). Zgodnie z jej treścią należy umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach. Zarówno wymieniona Karta, jak i Konwencja dotyczą również osób, które na mocy postanowienia sądu zostały umieszczone w DPS.

W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają uwzględnić kwestię dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

13. Prawo do praktyk religijnych

Rozmowy z mieszkańcami DPS wskazują, iż w placówce przestrzegane jest prawo do praktyk religijnych. Co niedziela organizowane jest wyjście na mszę świętą dla chętnych mieszkańców.

14. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

I. Dyrektorowi placówki:

1. wyeliminowanie stosowania systemu kar wobec mieszkańców DPS;
2. wyeliminowanie praktyki wykonywania zadań mogących naruszać poczucie intymności i prywatności pensjonariuszy Domu, takich jak np. pomoc przy zmianie pieluch mieszkańców placówki;
3. wyposażenie izolatki przeznaczonej do wykonywania ś.p.b w kamerę monitoringu;
4. systematyczne przypominanie personelowi o zasadach stosowania ś.p.b. oraz prawidłowego ich dokumentowania;

5. dopilnowanie, aby dokumentacja rejestrująca zastosowanie ś.p.b. była wypełniana rzetelnie i zgodnie ze stanem faktycznym oraz z wymogami wynikającymi z regulujących to zagadnienie przepisów;
6. zapewnienie poczucia prywatności mieszkańcom Domu podczas prowadzenia przez nich rozmów telefonicznych;
7. wprowadzenie i stosowanie oświadczeń o wyrażeniu przez mieszkańca (lub jego opiekuna prawnego) zgody na przechowywanie jego dowodu osobistego w depozycie domu lub u konkretnie wskazanej osoby;
8. przeformułowanie zapisu pkt 3 *procedury odwiedzin mieszkańców* na bardziej jednoznaczny, niebudzący wątpliwości, iż może prowadzić na naruszenie prywatności mieszkańca w trakcie odwiedzin;
9. dokonywanie stałych przeglądów instalacji przyzywowej w celu zapobiegnięcia jej awariom;
10. zmianę miejsca zamocowania sygnalizacji przyzywowej tak, aby znajdowała się w zasięgu rąk mieszkańców;
11. uwzględnienie kwestii dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością;
12. zapewnienie stałej dostępności dla mieszkańców miejsc ogólnodostępnych (np. stanowisk prysznicowych);
13. umieszczenie w miejscach ogólnodostępnych regulaminu DPS, informacji o prawach mieszkańca i zasadach panujących w placówce;
14. wywieszenie wykazu danych teleadresowych instytucji stojących na straży praw człowieka;
15. wprowadzenie zaleceń dotyczących prawidłowego i rzetelnego prowadzenia dokumentacji dotyczącej funkcjonowania Domu oraz akt osobowych mieszkańców sformułowanych w pkt 6 oraz 10 niniejszego Raportu;
16. ponowne zwrócenie się do Konserwatora Zabytków z wnioskiem o zgodę na wykonanie podczas przyszłych remontów placówki odrębnego wejścia do każdego z pokoi;
17. zorganizowanie palarni na terenie DPS;
18. dokonywanie na bieżąco przeglądu technicznego pomieszczeń oraz drobnych prac remontowych.

II. Organowi prowadzącemu:

1. zapewnienie Domowi Pomocy Społecznej wsparcia finansowego w zakresie realizacji zaleceń: pkt I.3, I.10, I.11, I.17 oraz I.18.